

DEN
TABTE
HAVNATUR

SÆLER

IKONISK ROVDYR,
DER DELER VANDENE

SÆLER

Sæler er toprovdyr og sensitive over for ændringer i økosystemet.

Der lever to forskellige arter af sæler i de danske farvande: spættet sæl og den større gråsæl. De findes begge i både Østersøen og Nordsøen. Den hyppigst forekommende i dag er den spættede sæl.

Sæler er toprovdyr. De lever primært af bundlevende fisk, men spiser også krebsdyr og blæksprutter. Sælernes naturlige fjender i danske farvande er spækhuggere og store hajer. Gråsæler kan også jage spættede sæler.

Sæler er meget afhængige af uforstyrrede områder, særligt når de dier og skifter pels. De foretrækker kystområder, hvor de kan finde deres føde og hvile sig i flok på sandbanker, rev og små uforstyrrede øer.

Gråsælen findes i dag på banker i Vadehavet, på Anholt og på Rødsand ved Gedser. I de seneste par år er der også observeret gråsæler på Tat – et lille, ubeboet klippeskær nordvest for Christiansø. Men da sælerne svømmer over store afstande, er de kun i begrænset omfang tilknyttet bestemte områder.

Sæler er upopulære blandt fiskere

Sæler er til gene for kystfiskerne, da de går i fiskeredskaberne og ødelægger både redskaber og fangst. Blandt andet derfor er mange fiskere fortalere for regulering af sælerne. Nogle fiskere beskylder også sælen for at være skyld i den østlige østersøtorsks ringe tilstand, fordi gråsælen er med til at sprede leverorm – en parasit, som trænger ind i torskens lever. Men leverormen hører ikke til de største trusler mod torsken, og den er derfor ikke skyld i torskens nuværende dårlige tilstand.

Et mål for, hvordan økosystemet har det

Sæler bliver ofte brugt som en indikator for, hvor godt de marine økosystemer i det hele taget har det. Sæler hører til i toppen af fødekæden og er derfor følsomme overfor ændringer i andre led i fødekæden. Og sælerne ophober alle de miljøgifte, som optages i andre led i fødekæden. De er desuden sensitive overfor menneskelige forstyrrelser. Har sæler det skidt, er det derfor et tegn på, at økosystemet også har det.

DET LÆRER DU OM I DETTE FAKTAARK:

- > Sælens historie i Danmark.
- > Sælbestanden i dag.
- > Hvordan vi kan beskytte vores sæler.

START MED DET INDLEDENDE FAKTAARK

Faktaarkene om Den Tabte Havnatur indledes med et faktaark om, hvordan hvert element spiller en rolle for helheden i det marine økosystem. Vi anbefaler, at du starter med dét, før du eventuelt dykker ned i de øvrige faktaark om enkelte habitattyper og arter. Det er vigtigt som baggrund for at forstå, at mister vi et stykke havnatur, er det med til at forarme hele økosystemet.

SÆLEN HAR VÆRET STÆRKT REDUCERET, MEN ER PÅ VEJ TILBAGE

Nationalt program for bekæmpelse af sæler

Man skønner, at der i begyndelsen af århundredet var cirka 100.000 gråsæler i Østersøen. Gråsælen var på dette tidspunkt vores mest almindelige sælart. Men den voksende konflikt mellem sælerne og fiskeriet igangsatte i perioden 1889-1927 et stort nationalt sælbekæmpelsesprogram. Den danske regering og Danmarks Fiskeriorganisation støttede bekæmpelsesprogrammet ved at levere billige eller gratis rifler og ammunition til fiskere og jægere, ligesom der udbetaltes dusører for dræbte sæler og store præmier til de mest effektive jægere. Der blev udbetalt i alt 37.228 dusører i løbet af de næsten 4 årtier, programmet stod på. I perioden blev der dræbt 26.696 spættede sæler og 10.130 gråsæler. Den intensive jagt bragte bestandene tæt på udryddelse. Jagten fortsatte efter programmets afslutning i 1927 med det resultat, at bestanden er forblevet lav.

Selvom der blev skudt flere spættede sæler, har gråsælen haft størst tilbagegang. Man skønner, at dette blandt andet skyldes, at den er meget afhængig af uforstyrrede områder, som der er blevet færre af. Gråsælens behov for uforstyrrede områder skyldes, at dens unger fødes med en hvid uldpels, som ikke er vandafvisende. Derfor må de blive på land de første 2-3 uger, til de har fået deres blivende pels.

Gråsælens unger fødes med hvid uldpels, som ikke er vandafvisende. Derfor bliver de på land de første 2-3 uger, indtil de har skiftet pels. I denne periode er de særligt afhængige af uforstyrrede områder.

Der mangler data om sæljagt i Danmark for perioden mellem 1928 og 1940. Men man ved, at der i perioden 1941 til 1973 årligt blev dræbt mellem 200 og 600 sæler – først og fremmest for at minimere konflikterne mellem sæler og fiskeri, men også med henblik på salg og som et resultat af jagtsport i 60'erne.

I starten af 1970'erne lavede man for første gang en optælling af sælbestandene. Her anslog man, at det samlede antal var 1.500-3.000 spættede sæler, mens gråsælen stort set var forsvundet i de danske farvande.

Gråsæl og spættet sæl blev fredet i henholdsvis 1967 og 1976. Efter jagten ophørte, er bestandene i løbet af de sidste par årtier vokset markant.

Spættet sæl er blevet ramt af virus sygdomme ad flere omgange, hvilket har reduceret bestandene, men de er kommet sig hurtigt igen. Man har blandt andet støttet deres tilbagekomst ved at øge antallet af sælreservater for at sikre dem ro i yngletiden. Sæler har også været påvirkede af miljøgifte, som ophobes i sæler grundet deres placering i toppen af fødekæden, og som blandt andet påvirker deres reproduktion.

Sælen i dag

Ved en optælling i 2020 skønnede man, at der var 13.300 spættede sæler, der ynglede i danske farvande. Bestanden af gråsæler er også vokset – under optællingen i 2020 registrerede man 1600 i danske farvande, men kun et fåtal yngler i Danmark. I dag bliver der hvert år født op til 10 gråsælunger i Danmark.

Vækstkurven er fladet lidt ud de senere år. Det tyder på, at nogle af bestandene er ved at nå den naturlige grænse for, hvad økosystemet kan bære. Den fortsatte vækst forventes at ske i de områder, hvor der fortsat er plads til flere sæler. Der er for eksempel stadig meget få gråsæler i Danmark i forhold til, hvor mange egnede områder, der er. Og samlet set er sælbestandene stadig stærkt reducerede sammenlignet med, hvordan det så ud i starten af 1900-tallet. Men det økosystem, de søger føde og lever i, er også forandret.

Eftersom sæler bevæger sig over store afstande, har forholdene i andre landes farvande også stor betydning for bestandene i Danmark.

↓ Sælbekæmpelsesprogrammet varede fra 1889-1927
Kilde: Nysted Lokalhistoriske arkiv

HANDLING

HVAD KAN VI GØRE FOR AT
HJÆLPE SÆLERNE?

Danmark er ifølge EU's Habitatdirektiv forpligtet til at beskytte både gråsæler og spættede sæler. Det betyder blandt andet, at vigtige levesteder skal beskyttes. I Danmark har man udpeget en række beskyttede områder, hvor sælerne ynder at opholde sig. Forpligtelsen til at beskytte sælerne betyder også, og at der skal arbejdes for, at de opnår 'gunstig bevaringsstatus'. For begge arter, og særligt for gråsæler som er i ugunstig tilstand, indebærer det, at man ikke må skyde eller på anden vis skade dem. Dog gives der i Danmark tilladelse til at regulere såkaldte 'problemsæler', der går i fiskeredskaberne eller svømmer op i åer, hvor en række sårbare fiskearter gyder. Man vurderer, at det er en meget lille del af sælpopulationen, der har denne adfærd.

Sæler er meget sårbare overfor forstyrrelser, når de er på land for at hvile, die eller skifte pels. Derfor har man blandt andet overvejet, om man skal lave retningslinjer for sælturisme. For eksempel med krav om afstand til hvilepladserne, brug af kikkert, ro ombord på bådene og langsom sejlads.

I den periode hvor sæler dier, efterlades ungerne på stranden i timer ad gangen, mens moderen fanger fisk. Gæster på stranden tror ofte, at ungerne er blevet forladt og kommer for tæt på. Det kan skræmme moderen væk, så hun ikke kommer tilbage til sine unger. Det kan også efterlade ungerne med et duftspor, moderen ikke kan genkende. For at afhjælpe dette problem, kan det være en god ide at oplyse borgerne om, at de skal lade sælunger på stranden være i fred.

VIDSTE DU, AT:

- > Både spættet sæl og gråsæl kan sove i vandet. De ligger lodret og stiger med regelmæssige mellemrum op til overfladen for at få luft. De hviler sig dog bedst på land.
- > Sæler er torpedoformede og helt glatte. Det gør dem i stand til at glide hurtigt gennem vandet.
- > Kannibalisme er mere almindeligt end antaget hos gråsæler. Gråsæler spiser også spættede sæler.

Tjek din viden

- > Hvad spiser sæler?
- > Hvad gik sælbekæmpelsesprogrammet i 1889-1927 ud på, og hvorfor gjorde man det?
- > Hvad er sæles funktion i økosystemet?
- > Hvad skal man gøre, hvis man ser sælunger ligge alene på stranden? Hvorfor?
- > Hvorfor bliver sælen brugt som et mål for, hvor godt økosystemet har det?

#WWFHAVETKALDER

DOWNLOAD DE ANDRE FAKTAARK PÅ
WWF.DK/HAVETKALDER

Havet som
økosystem

Hajer og rokker

Ålegræs

Ål

Torsk

REFERENCER

Olsen, M.T. 2018. The history and effects of seal-fishery conflicts in Denmark. Marine ecology progress series 595: 233-343. DOI: <https://doi.org/10.3354/meps12510>

Fietz, K. et al. 2016. Shift of grey seal subspecies boundaries in response to climate, culling and conservation. Mol Ecol 25: 4097-4112

Galatius, A. et al. 2017. Havpattedyr – sæler og marsvin. In: Hansen JW (ed) Marine Områder 2015 – NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus, p 88-100

Mere viden.
Større håb for
den danske
havnatur.

AAGE V.
JENSEN
NATURFOND